

Årets socken på Gotland

HISTORIK

av Lennart Fredriksson

Inför Lokrume Rödakorskrets 50-årsjubileum 1990 planerade kretsstyrelsen för en stor fest med middag och många aktiviteter. Allt skulle ske i Lokrume bygdegård i början av juni under jubileumsåret. När jubileet närmade sig var det ett flertal i styrelsen som ansåg att man hade underlag för att samtidigt utse Lokrume till Årets socken på Gotland. Som motivering hade man det förhållandevis rika föreningslivet och företagsamheten i socknen. Begreppet Årets socken hade aldrig använts på Gotland, men innan 1971 – då Gotland bestod av flera kommuner – hade man under en period brukat utse Årets kommun på ön.

Den 9 juni kom och Lokrume utsåg sig självt till Årets socken på Gotland. Tidigare ordföranden i Röda Korskretsen, Gösta Mörrby, hade som bevis på utnämningen tillverkat en miniatyr av det gårdskors som finns vid gården Lauks i Lokrume (gårdskorset ägs av Gotlands Fornvänner).

Alla de 40 närvarande i bygdegården applåderade utmärkelsen och kände stolthet. Reportage från jubileet kom i Gotlandstidningarna men uppmärksamheten blev ändå tämligen begränsad. Så här drygt 20 år efteråt kan man tycka att det var en händelse mest innanför bygdegårdens väggar. Ingen kan säga att Lokrume inte var förtjänt av titeln, men utnämningen sköttes mycket internt och några utsocknes deltog inte i bedömningen. Många sockenbor kän-

de dock en stolthet över titeln och de tyckte att fler socknar på ön borde vara förtjänta av att känna samma stolthet. Det skulle också kunna vara en sporre till utveckling framförallt av föreningslivet i socknarna.

Statuter

Under hösten 1990 beslutade styrelsen i Lokrume Röda Korskrets att man skulle påbörja ett arbete med statuter (regler) för en årlig utnämning av Årets socken på Gotland. Man utsåg en jury med fem medlemmar. Två medlemmar skulle företräda innevarande års Årets socken, två skulle komma från Lokrume Rödakorskrets och en skulle representera Lokrume föreningsliv. Den sistnämnde skulle i sin tur ta in underlag och synpunkter för nomineringar från hela Gotlands föreningsliv.

Följande grundkriterier skulle gälla som värdemätare för juryn:

- En aktiv fritidsverksamhet för såväl unga som gamla på ideell basis.
- Jubileumsår som aktiverar socknens föreningsliv (25, 50, 75, 100 år etc.).
- Särskilda positiva skäl som fokuserar på socknen under en längre tid.
- Rekrytering och framgång med ungdomsverksamheten i föreningslivet.
- Socknens ungdoms- och äldreverksamhet totalt är framgångsrik, det vill säga "en aktiv levande socken".

- Övriga särskilda skäl som motiveras av en enhällig jury.

När Lokrume utsåg sig själva hade nästan halva året gått och stoltheten kunde man bara njuta av fullt ut under årets resterande månader. Mot den bakgrunden beslutade man att utnämningen i fortsättningen skulle ske innan kalenderåret börjat. På så sätt kunde man vara Årets socken under hela året. En större kopia av gårdskorset tillverkades för att fungera som vandringspris samt ytterligare miniatyrer som skulle behållas av den aktuella socknen som ett minne av utnämningen. Varje kors fick en graverad platta och vandringspriset kompletterades varje år med en inskrift av den senaste socknens namn.

Stöd från kommunen och kyrkan

Eftersom det inte blev så stort genomslag med utmärkelsen det första året insåg man att det fanns risker i projektet. Hur skulle utmärkelsen komma att uppfattas av utsedd socken? Hur kommer media att rapportera? Kommer allmänheten att respektera valet av socken? För att förankra hela projektet gick man först till Röda Korset på Gotland som direkt stödde idén och dessutom tog på sig att betala framtida kostnader för miniatyrkorsen, gravering av vandringspriset samt kungörelsekostnader. Man kontaktade även kommunstyrelsens dåvarande ordförande Eric Carlsson och biskop Tore Furberg och fick genom dem stöd både från kommunen och kyrkan.

En miniatyr av gårdskorset vid Lauks i Lokrume delas ut som vandringspris till Årets socken.

När 1992

Tiden gick och att utse någon socken för 1991 var för sent utan nu var siktet inställt på 1992. Första jurymötet hölls den 13 november 1991 och då beslutade man enhälligt att utse När till Årets socken 1992. I motiveringen nämns bland annat Nårs rika föreningsliv, äldreprojektet »Närhet« och genomförandet av Varpa-SM som skedde på ett förtjänstfullt sätt.

Uppmärksamheten blev dock inte särskilt stor och det gällde under flera år framåt. Undan för undan ökade emellertid kunskapen och intresset för utmärkelsen. Socknarna skapade nya evenemang under parollen Årets socken. Man satte klistermärken på sina bilar för att visa stoltheten och gick omkring i kepsar och tröjor och med kassar i händerna – stoltheten var översatt till textiltryck.

Nu under 2000-talet har uppmärksamheten blivit betydligt större både från media och gotlänningar i gemen. Detta har gjort att utnämningen blivit en möjlighet för socknen att stärka sina föreningar, öka samverkan mellan föreningarna och mellan det lokala näringslivet och föreningarna för att på så sätt få fler i socknen att engagera sig lokalt och tänka lokalt i dess bästa innebörd. Senaste åren har ett mindre EU-bidrag varit möjligt att få för att genomföra vissa aktiviteter och för att med sockengränskskytla tala om vilken bemärkt ort besökaren för tillfället befinner sig i. Under ett antal år har Årets socken stått som värd för PrimörPremiären (den gotländska matfestivalen som anordnas i maj varje år) vilket ytterligare stärkt socknen. Intresset från media har till och med varit så stort att de

önskat få förhandsinformation om aktuell socken för sin planering.

Sedan 2010 har Lokrume Rödakorskrets bytt namn till Lokrume-Fole d:o då både medlemmar och styrelseledamöter fördelar sig tämligen jämnt mellan dessa två socknar. Beslut om kommande Årets socken fattas på ett jurymöte under hösten då en av representanterna från innevarande Årets socken i regel är ordförande. Varje jurymedlem får nominera en eller två socknar samt motivera sitt val. Alla gotländska socknar har möjlighet att nomineras även de som tidigare innehåft titeln. Ordföranden har sedan att leda mötet så att en socken blir utsedd. Hittills har utnämningen skett enhälligt varje år. Genom att en representant för innevarande Årets socken leder mötet och dessutom har utslagsröst säkerställs att ny kunskap och nya perspektiv tillförs nomineringsarbetet. Rödakorskretsen svarar för kontinuiteten i arbetet, något som har fört med sig att man uppmuntrat de bästa insatserna hos föreningar, företag och enskilda i sin hemsocken – likt en stafettpinne som går över ön.

Följande socknar har haft denna stafettpinne:

1990	Lokrume
1991	<i>Ingen utnämning</i>
1992	När
1993	Väskinde
1994	Rone
1995	Vamlingbo
1996	Hangvar
1997	Vallstena
1998	Östergarn
1999	Burs
2000	Fårö

2001	Dalhem
2002	Levide
2003	Stenkyrka
2004	Gothem
2005	Rute
2006	Bunge
2007	Eksta
2008	Ardre
2009	Fole
2010	Barlingbo
2011	Sanda
2012	Stånga

I utmärkelsen ligger inte alltid att man lyckats bäst med allt utan det kan lika gärna vara att man utifrån sina förutsättningar visar prov på kollektiv framtidstro och vilja.

Länsbygderådet i juryn

Länsbygderåden, som finns i alla Sveriges län och lyder under organisationen Hela Sverige skall leva, har infört utmärkelserna Årets kommun och Årets lokala utvecklingsgrupp. Dessa utmärkelser har syften som i stort sett överensstämmer med dem som på Gotland gäller för Årets socken. Under 2011 ändrades statuterna och i fortsättningen ingår förutom två representanter från innevarande Årets socken, två från Lokrume-Fole Röda Korskrets och två från Länsbygderådet på Gotland. Länsbygderådet förlägger sedan ett antal år tillbaka sina årsmöten i Årets socken. Genom detta utökade samarbete blir det förhoppningsvis ytterligare genomslag för utmärkelsen Årets socken och därmed ett starkare stöd till alla som arbetar för en positiv utveckling av den gotländska landsbygden.